

Stanowisko
XVIII Kongresu Gmin Wiejskich
z dnia 20 czerwca 2018 r.
w sprawie
wyzwań dla rozwoju obszarów wiejskich

Mija 25 lat działalności Związku Gmin Wiejskich Rzeczypospolitej Polskiej. Działalności skoncentrowanej przede wszystkim na reprezentowaniu interesów gmin z obszarami wiejskimi w procesie tworzenia różnych form i wsparcia ich rozwoju. W tym czasie w Polsce nastąpiła transformacja ustrojowa, a na większości obszarów wiejskich dokonał się skok cywilizacyjny. Zmiany polskiej wsi dotyczą każdej dziedziny życia i aktywności gospodarczej. Obejmują one zarówno infrastrukturę, politykę oraz sferę społeczną.

Przed upadkiem poprzedniego ustroju, życie poza miastem było ściśle związane z produkcją rolną. Okres transformacji ustrojowej państwa cechował proces wycofywania się z wspierania rolnictwa. W tym samym czasie obszary wiejskie doświadczyły wyraźnego regresu w rozwoju infrastruktury. Likwidowano nie tylko państwowe i spółdzielcze gospodarstwa rolne, ale także instytucje społeczne, oświatowe i kulturalne. Ograniczono sieć transportu publicznego.

Te niekorzystne trendy i zjawiska utrzymywały się aż do przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Akcesja do Wspólnoty związana była z objęciem wsi i rolników Wspólną Polityką Rolną, ale także umożliwiła dostęp do wielu programów skierowanych do samorządów wiejskich, takich jak Program Odnowy Wsi, Program LEADER oraz regionalne programy specjalne. To w 2004 roku rozpoczął się, trwający do dziś, proces przemiany mentalnej naszych społeczeństw, połączony z budową bazy infrastrukturalno-instytucjonalnej na wsi.

Teraźniejszość i przyszłość stawiają przed samorządami z obszarami wiejskimi kolejne oczekiwania połączone z wyzwaniami. Ocena przeszłości jest istotna, ale refleksja nad przyszłością i związanymi z nią wyzwaniami jest ważniejsza w procesie rozwoju i przekształceń polskiej wsi. Już w 2011 roku, podczas polskiej prezydencji w Unii Europejskiej, byliśmy gospodarzami, we współpracy z Komitetem Regionów, Europejskiego Kongresu Gmin Wiejskich. Przyjęliśmy wówczas Deklarację Warszawską wyrażającą nasze oczekiwania w zakresie rozwoju obszarów wiejskich w nowej perspektywie finansowej UE na lata 2014 – 2020.

Analizując tempo zmian zachodzących na obszarach wiejskich w porównaniu z obszarami zurbanizowanymi, należy zauważyć, że dynamika rozwoju tych ostatnich jest większa. Skala zróżnicowania standardów życia w miastach i na obszarach wiejskich jest wyzwaniem dla polityków, instytucji publicznych i organizacji społecznych. Aby powstrzymać wyludnianie się obszarów wiejskich, ich marginalizację i procesy pauperyzacji zamieszkujących je obywateli - trzeba zapewnić mieszkańcom odpowiednią jakość życia. Jej wyznacznikami są dostęp do infrastruktury technicznej i społecznej oraz usług publicznych. Nie można zapominać o miejscach pracy, szczególnie dla kobiet wychowujących dzieci. Oceniając dotychczasową politykę rozwojową obszarów wiejskich dochodzimy do wniosków, że dotychczasowe instrumenty wsparcia tych procesów są niewystarczające. Stąd właśnie wynikają różnice w jakości życia mieszkańców miast i wsi. Obszary wiejskie wymagają reorientacji trendów gospodarczo-społecznych i oderwania ich od schematycznego powiązania tylko z rolnictwem i gospodarką żywnościową. Potrzebne są nowe wizje, nowe programy oraz innowacyjne spojrzenie na szanse rozwojowe obszarów wiejskich.

Zdaniem uczestników XVIII Kongresu Gmin Wiejskich poprawie sytuacji w tym zakresie będą sprzyjać następujące działania:

- Opracowanie krajowej polityki wiejskiej, - na wzór polityki miejskiej. To obydwie polityki rozwojowe: miejska i wiejska powinny razem i komplementarnie tworzyć: politykę rozwoju kraju. Zasadnym by było, aby za rozwój całego kraju odpowiadał jeden resort. Resort rozwoju.
- Zastosowanie w programach wspierających rozwój obszarów wiejskich takich instrumentów finansowych, które realnie wpłyną na zmniejszenie dysproporcji w zakresie infrastruktury technicznej i społecznej pomiędzy obszarami wiejskimi a miejskimi, w tym utworzenie krajowego Funduszu Rozwoju Polskiej Wsi.
- Wzmocnienie mechanizmu wyrównawczego w finansowaniu gmin z obszarami wiejskimi i wprowadzenie subwencji ekologicznej dla gmin objętych różnego rodzaju formami ochrony przyrody, jako rekompensaty za ograniczenia rozwojowe tych obszarów.
- Utworzenie specjalnych, nie tylko unijnych, instrumentów finansowych dedykowanych dla obszarów wiejskich na eliminację niedomagań w sferze gospodarki wodno-ściekowej (liniowej i rozproszonej).
- Utworzenie spójnych, stabilnych mechanizmów wsparcia zróżnicowanych form rozwoju energetyki odnawialnej na obszarach wiejskich, a przede wszystkim rozwoju energetyki prosumenckiej.
- Działaniom zrównoważonego rozwoju winno służyć niwelowanie regionalnych dysproporcji rozwojowych w ramach regionalnych programów operacyjnych.
- Wprowadzenie w planowaniu przestrzennym standardów urbanistycznych uwzględniających ochronę krajobrazu, rewitalizację obszarów wiejskich, przeciwdziałanie nadmiernemu rozpraszaniu zabudowy osadniczej oraz ściślejsze powiązanie planowania przestrzennego z planami (strategiami) rozwoju gmin.
- Zmiana podejścia w procesie planowania, realizacji i finansowania inwestycji infrastrukturalnych realizowanych na obszarach o rozproszonej zabudowie. Musi nastąpić zróżnicowanie parametryzacji urządzeń i instalacji infrastrukturalnych względem miejsca ich planowania i realizacji.
- Zdecydowane zwiększenie finansowania w krajowym programie budowy dróg lokalnych. Podobne programy należy stworzyć w regionach. Programy te powinny preferować partnerstwo, także partnerstwo publiczno-prywatne i systemy szkieletowe.
- Prawne umożliwienie użycia siedlisk gospodarstw do prowadzenia działalności gospodarczej.
- Rozwinięcie mechanizmów finansowania lokalnej przedsiębiorczości poprzez kreowanie i wzmacnianie lokalnych instytucji finansowych, takich jak: banki spółdzielcze, fundusze poręczeniowe, pożyczkowe i gwarancyjne. Wprowadzić preferencje podatkowe z refinansowaniem utraconych przez samorządy dochodów własnych.
- Faktyczne wsparcie oświaty wiejskiej, uwzględniające to, że poprzez likwidację gimnazjów obniżona została ranga, a tym samym poziom wykształcenia uzyskiwanego na miejscu.
- Wykluczenie tzw. białych plam dostępu do transportu publicznego poprzez maksymalne uproszczenie zasad jego funkcjonowania na terenach wiejskich.

Przewodniczący
Związku Gmin Wiejskich RP
/-/ Marek Olszewski